

История прил. к газ. «Первое сентября». – 2002. – Март № 11.

9. Растригіна А. М. Педагогіка свободи: методологічні та соціально-педагогічні основи [Монографія] / Кіровоград, Поліграфічно-видавничий центр ТОВ «Імекс ЛТД», 2002. – 260 с.

10. Социологический энциклопедический словарь / Под ред. Г. В. Осипова. – М.: М. – Норма, – 1998. – 480 с.

11. Словарь по этике / Под ред. А. А. Гусейнова и И. С. Кона. – 6-е изд. – М.: Политиздат, 1989. – 447 с.

12. Сухомлинський В. О. Вибрані твори. В 5-ти т. Т. 3. (Серце віддаю дітям. Народження громадянина. Листи до сина). – К.: Рад. школа, 1976–1977. – 670 с.

13. Тишков В. А. Очерки истории и политики этничности в России / Валерий Александрович Тишков. – М., 1997. – 360 с.

14. Тодорцева Ю. В. Формування толерантності майбутніх учителів у процесі професійної підготовки: дис. на здобуття наукового ступеня кандидата пед. наук: 13.00.07 / Тодорцева Юлія Вікторівна. – Одеса, 2004. – 277 с.

15. Український педагогічний словник: [близько 3000 статей / уклад. Семен Гончаренко] – К.: Либідь, – 1997. – 373 с.

16. Учитесь жить вместе: получается ли это у нас? : Синтез размышлений и предложений, вытекающих из 46-й Международной конференции образования под эгидой ЮНЕСКО, 5–8 сентября, 2001 г. (Пер. с франц. Л. Ковалева). – Международное Бюро Просвещения. – Женева, ЮНЕСКО, 2003. – 120 с.

17. Философский энциклопедический словарь / Ред.-сост. Е. Ф. Губский, Г. В. Кораблева, В. А. Лутченко. – М.: ИНФРА – М, 1999. – 576 с.

18. Dictionnaire etymologique. Larousse. Paris, 1964. – С. 17.

ВІДОМОСТІ ПРО АВТОРА

Стукаленко Зоя Михайлівна – аспірант кафедри педагогіки та освітнього менеджменту, викладач кафедри музично-теоретичних та інструментальних дисциплін, керівник оркестру народних інструментів мистецького факультету Кіровоградського державного педагогічного університету імені Володимира Винниченка.

Коло наукових інтересів: музично-виконавська підготовка майбутніх учителів музики, художньо-естетичне виховання молоді.

УДК: 37.091.3:796

ПІДГОТОВКА МАЙБУТНЬОГО ВЧИТЕЛЯ ФІЗИЧНОЇ КУЛЬТУРИ ДО ЗАСТОСУВАННЯ ІНТЕРАКТИВНИХ ТЕХНОЛОГІЙ У НАВЧАННІ

Анатолій ТУРЧАК, Ольга ШЕВЧЕНКО (Кіровоград)

Постановка проблеми. Незалежність України, відродження української нації спонукали до нового бачення професійної підготовки майбутніх учителів фізичної культури, спрямування її на потреби людини й держави у професійних, всебічно розвинених спеціалістах. Соціальне й педагогічне значення порушеної проблеми полягає у підготовці висококваліфікованих фахівців які у своїй майбутній професійній діяльності здатні поєднувати глибокі фундаментальні теоретичні знання і практичну підготовку, володіти гуманістичними та моральними якостями, відповідально та творчо ставитися до справи, яку вони виконують.

Національна доктрина розвитку освіти націлює національну систему освіти на формування здорової, всебічно розвинутої особистості, яка вміє творчо мислити, ініціативно діяти, сприяє соціально-економічному розвитку держави, у якій проживає.

Сучасний етап науково-педагогічних досліджень характеризується подальшим пошуком нових ефективних варіативних систем, моделей, інноваційних технологій і методик

покращення рівня якості професійної підготовки фахівців у галузі фізичної культури і спорту, особливо сьогодні, у період входження України до європейського освітнього простору.

Освітня ситуація вимагає перегляду форм співпраці: викладач-студент. Відповідно до цих вимог, процес підготовки вчителя нового часу має бути оновленим, з використанням у роботі інтерактивних технологій та методів навчання, спрямованим на розвиток особистісних здібностей студентів [7].

Вагомих результатів професійної підготовки майбутніх учителів фізичної культури можна досягти лише за умов законодавчого, програмного та нормативного забезпечення, що виражається у конкретних документах і матеріалах, розроблених державними органами управління у сфері фізичної культури і спорту [5, с.23-25].

Проблема професійної підготовки майбутніх учителів фізичної культури постійно знаходиться в полі зору спеціальних науково-дослідних установ, наукових колективів й окремих дослідників [6, с.234].

Аналіз останніх досліджень. Аналіз психолого-педагогічної літератури свідчить, що,

незважаючи на вагомі результати багатьох наукових досліджень, недостатньо уваги приділяється питанням підготовки майбутніх учителів фізичної культури до застосування інтерактивних технологій у навчанні.

Предметом уваги науковців були проблеми, пов'язані з професійною підготовкою майбутніх фахівців у вищій школі. Це дослідження А. Алексюка, С. Гончаренка, В. Гриньової, Р. Гуревича, І. Зязюна, Н. Кічук, Л. Кондрашової, Р. Кузьменко, Н. Миропольської, Н. Мойсеюк, Н. Ничкало, О. Савченко, М. Сметанського, О. Сухомлинської, Г. Тарасенко, Л. Хо-мич, Г. Шевченко, Я. Цехмістер та ін.

Щодо підготовки вчителів привертають увагу праці зарубіжних учених, зокрема К. Ангеловські, Дж. Брауна, К. Картера, Д. Каца, К. Кларка, К. Левіна, Г. Сайкса, М. Сміта, Л. Шульмана та ін. Цінними в дослідженнях цих учених є ідеї та концепції формування соціальної установки вчителя в його професійній діяльності.

Теоретичний і дидактичний аспекти нових технологій навчання вже достатньо розроблені та висвітлені в роботах М. Башмакова, В. Безпалька, Л. Буркової, В. Лозової, Г. Селевка та ін. вітчизняних і зарубіжних науковців.

Водночас, упровадження зазначених технологій у педагогічну практику просувається досить повільно через недосконалість сучасних технологій управління освітою загалом і технологій управління процесом упровадження інновацій, зокрема, таких, які б відповідали потребам освіти сьогодення [10, с.15].

Професійну підготовку фахівців у галузі фізичної культури досліджували Г. Бабушкін, В. Видрін, В. Григоренко, М. Кричфалуший, Г. Ложкін, В. Маслов, В. Наумчук, Т. Овчаренко, О. Петунін, Б. Сермеев, С. Собко, А. Турчак, А. Цьось, Б. Шиян, Ю. Шкреттій та ін.

Вчені намагаються з'ясувати теоретичні, методологічні та методичні основи підготовки вчителя, що відповідають сьогоденню, суспільним потребам суспільства, держави у цілому, і потребам особистості зокрема, ґрунтуються на нових принципах демократизму і міжособистісного діалогу, оновленні аксіологічних і технологічних підходів до організації навчально-виховного процесу.

Метою даної статті є вивчення особливостей підготовки майбутніх вчителів фізичної культури до використання інтерактивних технологій. Відповідно до мети було поставлено таке завдання: вивчити стан розробленості проблеми формування готовності до застосування інтерактивних технологій в теорії та практиці підготовки майбутнього вчителя фізичної культури.

Виклад основного матеріалу. Приступаючи до вивчення і аналізу практики

підготовки майбутніх вчителів фізичної культури до застосування інтерактивних технологій навчання в майбутній професійній діяльності, вважаємо за необхідне передусім розкрити суть поняття професійної підготовки.

Поняття професійної підготовки спеціалістів було в центрі наукових інтересів багатьох науковців: С. Архангельського, І. Богданової, А. Булди,

В. Грузинського, О. Глузмана, О. Грішнєвої, Т. Десятова, І. Дичківської, І. Зязюна, Н. Кузьміної, І. Лернера, А. Ліненко, С. Максименко, Н. Ничкало, О. Пехоти, Б. Поруса та ін.

Звернемо увагу на ті роботи, які ми вважаємо важливими в контексті нашого дослідження. І. Гавриш зазначає, що термін «підготовка», який тісно пов'язаний з фаховою освітою та базується на концепції безперервного навчання, збагачує поняття «готовність»; підготовка до професії розглядається як процес формування готовності до неї, а готовність як результат професійної підготовки [3, с.124].

Спираючись на матеріали словників зазначимо, що під підготовкою майбутніх учителів до застосування інтерактивних технологій навчання в школі ми розуміємо процес отримання знань, набуття навичок та вмінь, що дозволяє ефективно вибудовувати взаємодію з учнями на засадах інтерактиву, враховуючи фундаментальні положення процесу підготовки та структурні компоненти цієї готовності.

І. Дичківська зауважує, що професійна готовність є закономірним результатом спеціальної підготовки, самовизначення, освіти й самоосвіти, виховання й самовиховання. Це психічний, активно-дієвий стан особистості, складна її якість, система інтегрованих властивостей, яка регулює діяльність, забезпечує її ефективність [4, с.45-46].

Адаптуючи ідеї В. Бережної зазначимо, що під системою підготовки студентів до професійної діяльності на засадах інтерактиву слід розуміти сукупність елементів педагогічного процесу, соціально та педагогічно-організований процес формування особистості, що спрямований на оволодіння вчительською професією, рівнем певної кваліфікації та забезпечує безперервне зростання компетентності, майстерності й розвитку навичок і вмінь у галузі викладання гуманітарних дисциплін, а також створює умови для самоактуалізації кожної особистості, сприяє досягненню тих цілей, які ставляться суспільством перед майбутнім педагогом [2].

Сучасна школа має бути зорієнтована на формування розвинутої, самодостатньої особистості, здатної самостійно опанувати нові знання та самовдосконалюватися протягом

життя. Особливе значення набуває проблема підготовки вчителів у зв'язку з інтенсивною гуманізацією і гуманітаризацією суспільства, їх майбутньою багатофункціональною діяльністю, участю у розвитку освіти, науки, духовного життя суспільства.

Окремим важливим напрямом підготовки сучасного вчителя стає його інноваційна підготовка, оскільки жодний, навіть найталановитіший, учитель не встигає за розвитком науково-технічного прогресу. Для досягнення цієї мети майбутньому вчителю необхідно знати сутність інноваційних педагогічних технологій перед усе, можливість і доцільність застосування кожної з них у навчальному процесі загальноосвітнього навчального закладу, специфіку їх застосування в залежності від вікових і особистісних особливостей учнів.

Інноваційність вчителя складає невід'ємну частину його професійної компетентності як основного результату діяльності освітнього закладу. Адже за компетентнісним підходом випускник педагогічного вищого навчального закладу має не тільки володіти системою знань, умінь і навичок, а й набором компетенцій у пізнавальній, психологічній, інтелектуальній, інформаційній, економічній, правовій та інших сферах.

Одним з аспектів підготовки інноваційного вчителя фізичної культури є й підготовка його до запровадження окремих педагогічних технологій, зокрема інтерактивної, що зумовлено особливостями педагогічної діяльності вчителя, який працює в інтерактивній парадигмі.

Застосування інтерактивних технологій у навчальному процесі стимулює поєднання зусиль учасників освітнього процесу для обробки навчальної інформації з отриманням нових знань особисто кожним студентом в оптимальному для нього режимі. Під час застосування інтерактивних технологій змінюється спосіб одержання нових знань, підсилюються особистісні орієнтації навчального процесу.

На думку О. Шабаліної [12], структурними компонентами загально-педагогічної підготовки виступають навчально-пізнавальна, практична і самостійна практична діяльність. Основними критеріями рівня сформованості загально-педагогічної готовності майбутніх учителів виступають: педагогічна спрямованість, суб'єктна позиція, методологічне мислення, рефлексія, оволодіння педагогічними діями й операціями. Авторка вважає, що стратегія і тактика загально-педагогічної підготовки майбутнього вчителя фізичної культури будуються на основі таких принципів:

професійно-педагогічної спрямованості, інтегративності, системності, індивідуалізації і диференціації, єдності загального, особистісного і індивідуального. Технологія загально-педагогічної підготовки майбутнього учителя фізичної культури являє собою цілісну сукупність дій, операцій і процедур, поетапно здійснюваних за наступним алгоритмом: діагностика розвитку загально-педагогічної підготовки вчителя – поетапний розвиток загально-педагогічної культури за допомогою спеціально організованого навчання; діагностика розвитку загально-педагогічної підготовки – корекція обраної спочатку стратегії і тактики навчання [12, с.68].

Оскільки під «підготовкою» розуміють «запас знань, досвіду, здобутих у процесі навчання, практичної діяльності», то у вищому педагогічному навчальному закладі професійна підготовка майбутніх учителів фізичної культури виступає як цілісний процес засвоєння й закріплення загально-педагогічних і фахових знань, умінь, навичок, ознайомлення з передовим педагогічним досвідом. Результатом професійної підготовки є стан готовності майбутніх учителів фізичної культури до професійної діяльності у загальноосвітніх навчальних закладах.

Професійна підготовка майбутніх учителів фізичної культури, на думку Л. Сущенко, розглядається як процес, який відображає науково й методично обгрунтовані заходи вищих навчальних закладів, спрямованих на формування протягом терміну навчання рівня професійної компетентності особистості, достатнього для організації фізичного виховання різних верств населення регіону й успішної праці в усіх ланках спортивного руху з урахуванням сучасних вимог ринку праці [11, с.2-3].

Якість роботи майбутнього вчителя фізичної культури залежить від оволодіння ним інтерактивними технологіями, які апелюють не стільки до інтелекту, скільки до особистісних утворень, що забезпечують врешті індивідуалізацію навчального процесу на творчо-комунікативній основі.

Під метою підготовки майбутнього вчителя фізичної культури до застосування інтерактивних технологій навчання, ми розуміємо:

- всебічний розвиток та вдосконалення особистості студентів спеціальностей галузі фізичного виховання, спорту і здоров'я людини;
- сприяння подальшому розкриттю їхніх природних здібностей;
- підвищення морального, культурного, творчого рівня для успішного розв'язання

педагогічних завдань на основі демократії та поваги до особистості учня;

- набуття певної системи якостей, умінь та навичок, які забезпечують готовність до творчого розв'язання навчально-виховних завдань, сформованість рефлексивної позиції та високий рівень мотивації до застосування інтерактивних технологій навчання в майбутній професійній діяльності.

Сутність запропонованого нами інтерактивного навчання полягала в тому, що дидактичний процес відбувався за умов постійної, активної взаємодії всіх студентів. Це співнавчання, взаємонавчання (колективне, групове, навчання в співпраці), де студент і викладач є рівноправними, рівнозначними суб'єктами освітньої діяльності. Викладач виступав у ролі організатора дидактичного процесу, лідера групи. Організація інтерактивного навчання передбачала моделювання життєвих ситуацій, використання рольових ігор, функціональної музики, елементів іноземної мови в процесі вивчення циклу дисциплін професійної і практичної підготовки.

Вивчення освітньо-кваліфікаційної характеристики та освітньо-професійної програми підготовки фахівців в галузі фізичного виховання, спорту і здоров'я людини за кваліфікаційним рівнем бакалавр дозволило з'ясувати перелік змістовних блоків і навчальних модулів, які складають структуру і наповнюваність навчальних планів, типових навчальних програм відповідного освітньо-кваліфікаційного рівня підготовки та визначити основні критерії професійної готовності майбутніх учителів фізичної культури.

Першим критерієм оцінювання ми визначили *мотиваційний*, який характеризує професійно-педагогічну спрямованість особистості студента; усвідомлення потреби і значущості використання інтерактивних технологій навчання; прагнення до вдосконалення свого професійного рівня, до самоактуалізації; прагнення пошуку нових методів і прийомів роботи; умінь зацікавити колеґ та учнів новими ідеями.

Другий критерій – *змістовно-процесуальний*, характеризує обізнаність з теоретичними засадами, сутністю та змістом інтерактивних технологій навчання; характеризує комплекс умінь та навичок із застосування інтерактивних технологій навчання (практична готовність); психолого-педагогічні знання; сформованість інформаційних знань та вмінь; інноваційне мислення; умінь створити ситуацію успіху для учнів; здатність бачити індивідуальні здібності дітей і навчати відповідно до їхніх особливостей; прийняття демократичного стилю спілкування;

інформованість про новітні педагогічні технології; володіння дослідницькими вміннями.

Третій критерій – *креативний*, характеризує готовність студентів до креативного вирішення навчально-виховних завдань: зорієнтованість на створення власних творчих завдань; здатність проявити творчу індивідуальність; спроможність генерувати нові ідеї; умінь розвивати креативність дітей.

Четвертий критерій – *рефлексивний*, відображає сформованість рефлексивної позиції студентів: умінь аналізувати власну професійну діяльність; умінь аналізувати й оцінювати роботу колеґ та учнів; умінь правильно скласти план корекції в подальшій роботі з учнями; критичність та об'єктивність у самооцінках.

Таким чином, готовність до застосування інтерактивних технологій навчання визначається нами як особливий особистісний стан, який характеризується усвідомленням педагогом потреби і значимості використання інтерактивних технологій навчання; обізнаністю з теоретичними засадами, сутністю та змістом інтерактивних технологій навчання; зорієнтованістю на креативне вирішення навчально-виховних задач, на розвиток креативності у дітей та сформованістю рефлексивної позиції.

На нашу думку, необхідним є створення певної інфраструктури, яка б була спрямована на безперервну цілеспрямовану та послідовну підготовку майбутніх учителів до застосування інтерактивних технологій навчання.

Виходячи з цього, завдання вищих навчальних закладів полягає не тільки в тому, щоб теоретично підготувати майбутнього педагога до професійної діяльності, але й спрямувати його на подальший розвиток, самовдосконалення своїх особистісних та професійних якостей. Тобто процес підготовки майбутнього педагога має бути особистісно-орієнтованим і спрямованим на індивідуальну творчу самореалізацію кожного студента.

Підготовка майбутніх учителів фізичної культури до професійної діяльності не є спонтанною, її необхідно всіляко підтримувати і розвивати. Для цього необхідно створювати соціальні умови, які б дозволяли майбутнім учителям фізичної культури отримувати належну професійну освіту підвищувати свій загальнокультурний і фаховий рівень, брати участь у пошуковій, дослідно-експериментальній роботі, здійснювати облік передового та інноваційного педагогічного досвіду [8, с.120; 9].

Для досягнення мети якісної професійної підготовки майбутніх учителів фізичної культури, які б були гармонійно фізично розвиненими, мали міцне здоров'я, необхідною

умовою виступає перехід до гуманістичної системи підготовки учителів фізичної культури, в якій найвищою цінністю стає студент з його індивідуальними особливостями, цінностями та інтересами [1, с.51].

Висновки. Таким чином, зроблений нами науковий аналіз з проблеми підготовки майбутнього вчителя фізичної культури та його готовності до застосування інтерактивних технологій у навчанні засвідчив вивчення різних аспектів змісту і структури феномену готовності та дозволив дійти висновку, що дослідники переважно диференціюють поняття «готовність» і «підготовка», розглядаючи підготовку як процес, а готовність - як результат цього процесу (на певному, визначеному ними етапі). На нашу думку, саме готовність до застосування інтерактивних технологій дає можливість майбутньому вчителю професійно адаптуватися в умовах сучасної школи, успішно розв'язувати складні завдання навчально-виховної роботи, свідомо аналізувати та коригувати результати своєї діяльності. Сукупність основних критеріїв професійної готовності може забезпечити високий рівень підготовки майбутніх учителів фізичної культури до побудови навчального процесу в загальноосвітніх навчальних закладах, на засадах інтерактиву.

Готовність майбутнього вчителя до застосування інтерактивних технологій є важливою передумовою досягнення високої якості його професійної діяльності і потребує подальшого вивчення.

БІБЛЮГРАФІЯ

1. Ахметов Р.Ф. Проблеми й перспективи формування професійної майстерності фахівців фізичної культури засобами інноваційних технологій / Р.Ф. Ахметов, В.К. Шаверський. – Вісн. Житомир. держ. ун-ту ім. І. Франка, 2007. – №34. – С. 50-52.
2. Бережна В.С. Підготовка майбутніх менеджерів до інноваційної професійної діяльності: вітчизняний та зарубіжний досвід [Електронний ресурс] / В.С. Бережна. – Режим доступу до вид.: http://www.nbu.gov.ua/portal/soc_Gum/NiO/2009_07/1.
3. Гавриш І.В. Теоретико-методологічні основи формування готовності майбутніх учителів до інноваційної професійної діяльності: дис. ...д-ра пед. наук: 13.00.04 / Гавриш Ірина Володимирівна. – Х., 2006. – 542 с.
4. Дичківська І.М. Інноваційні педагогічні технології: [навч. посіб.] / І.М. Дичківська. – К.: Академвидав, 2004. – 352 с.
5. Жабаков В.Е. Исследование представлений студентов педагогического вуза о профессиональной

деятельности в сфере физической культуры / В.Е. Жабаков // Теория и методика физической культуры. – 2007. – № 10. – С. 23-25.

6. Марцинюк М. Ступенева підготовка фахівців з фізичного виховання у навчально-наукових комплексах / М. Марцинюк // Молода спортивна наука України : зб. наук, праць у галузі фізичної культури і спорту. – Львів: НВФ «Українські технології», 2004. – Т. 4. – С. 235-239.

7. Олефір Г.В. Сутність проблеми професійної підготовки майбутніх учителів фізичної культури [електронний ресурс] / Електронне наукове фахове видання «Науковий вісник Донбасу» № 1 (13), 2011. – Режим доступу: <http://nvd.luguniv.edu.ua/archiv/NN13/index.htm>.

8. Осадчий В.В. Сучасні вимоги до професійної підготовки майбутніх учителів: зб. наук. праць Бердянського державного педагогічного університету (Педагогічні науки) / В.В. Осадчий. – Бердянськ: БДПУ, 2009. – №4 – С. 118-127.

9. Петунин О.В. Формирование профессионального мастерства учителя физкультуры / О.В. Петунин. – М.: Просвещение, 1980. – 120 с.

10. Суоров А.А. Специализированный Интернет-ресурс как интерактивная технология в процессе подготовки будущих учителей физической культуры [Електронний ресурс] // Физическое воспитание студентов, Научный журнал. –2013. – №3. – С. 55. – Режим доступа к журн.: <http://lib.sportedu.ru/Press/FVS/2013 N3/>.

11. Сущенко Л.П. Теоретико-методологічні засади професійної підготовки майбутніх фахівців фізичного виховання та спорту у вищих навчальних закладах: автореф. дис. ... д-ра пед. наук: 13.00.04 / Л.П. Сущенко. – К., 2003. – 45 с.

12. Шабалина О.Л. Общепедагогическая подготовка учителя физической культуры в системе высшего профессионального образования: дис. ...докт. пед. наук: 13.00.08 / Шабалина О.Л. – М., 2003. – 320 с.

ВІДОМОСТІ ПРО АВТОРІВ

Турчак Анатолій Леонідович – кандидат педагогічних наук, професор, професор кафедри педагогіки та освітнього менеджменту Кіровоградського державного педагогічного університету ім. В. Винниченка, декан факультету фізичного виховання.

Коло наукових інтересів: методологічні основи підготовки вчителя фізичної культури.

Шевченко Ольга Володимирівна – кандидат педагогічних наук, доцент, доцент кафедри теорії і методики фізичного виховання Кіровоградського державного педагогічного університету ім. В. Винниченка

Коло наукових інтересів: професійна підготовка майбутніх фахівців галузі фізичного виховання, спорту і здоров'я людини.